

ALEXANDER LANGE:

Mobiliseringen som uteble

12.

Avslutningen av Carl Tøgstads artikkel i Morgenbladet

Dokumentasjonen om mobiliseringen som uteble i 1940 avsluttes her med utdrag av siste del av Carl Tøgstads betraktninger «25 år etter» i Morgenbladet i 1965. I det vi gjenga sist anførte han som kjent at det var grunn til å kaste blikket på personen Halvdan Koht:

«— La oss så se litt på personen Koht og hans ledelse av utenrikspolitikken. Den populære oppfatning av ham er at han er den lærde historiker og videnskapsmann med svært liten sans for praktisk politikk. Han var av natur pasifist, velmenende og godtroende, og derfor ikke så lite naiv. — Han var dessuten fiksert av hendelsene i 1807 da England med Nelson overfalt det fredelige Danmark—Norge og førte bort fellesrikens flåte. Dette førte til at Danmark—Norge kom med i krigen på den «gale sida», dvs. den tapende parts side. Inntrykket av Koht er kort sagt at han er den lærde mann som har sittet i sitt elfenbenstårn og i grunnen ikke forstått stort av det som foregikk. Denne oppfatning av mennesket Koht stemmer imidlertid så lite som vel mulig med den oppfatning man får når man har lest en del av hans arbeider.

Det er overflødig å si at man er fullt klar over hans skarpe og klare forstand. Er det mulig å tenke seg at han har koblet denne så tolt ut? Nepp! Det er også andre ting man fort blir klar over. Hele hans tankegang er realpolitikerens. — — —

— Koht sier selv at han ikke så på krigen som en ideologisk krig. Rett nok var Hitler og alt hans vesen ham motbydelig, men krigen oppfattet han allikevel som ren maktkamp og en direkte fortsettelse av første verdenskrig. — — —

— I sin politikk hadde Koht to store mål. Det primære var å holde Norge utenfor krigen. Det subsidiære at landet kom med på den rette siden, hvis det første skulle mislykkes.

Det vanskelige var at det bestod en indre motsetning mellom disse to mål. Som det fremgår av Kohts redegjørelse og de offentliggjorte dokumenter ellers var det vestmaktene England og Frankrike som særlig presset vår nøytralitet. (Uthevet her.) England ville først og fremst gjøre blokaden av

Alexander Lange, som med dette avslutter sitt store arbeide med klarleggelsen av den manglende mobilisering.

Tyskland lettest mulig. Særlig gjaldt å få stoppet malmtrafikken fra Sverige. Frankrikes hovedmål var å skape et alternativt krigsteater i Skandinavia. I den engelske og særlig den franske presse var det en voldsom betskamp mot Norge og Sverige. Det var dette som satte Koht, grå hår i hodet og opptok all hans tid (?)

Man forstår på denne bakgrunn bedre hvorfor det ikke ble mobilisert på noe tidspunkt før det var for sent. (Uthevet av A.L.) Tyskland var, ifølge Koht, den hele tid meget måteholden i sine krav selv etter episoden i Jøssingfjorden.

Ikke noe særlig godt tegn var dette forresten, men det står i alle fall fast at det var vestmaktene som opptrådte aggressivt. En mobilisering på et kritisk tidspunkt ville derfor av disse oppfattes som en uvennlig handling (?) En kan trygt si at utenrikspolitisk sett var en effektiv mobilisering en umulighet. (?)

En ALMINNELIG MOBILISERING, dvs. å sette landet på krigsfot, var overhodet ikke å tenke på. Innenrikspolitisk sett var det også en umulighet. A-partiet var stort sett pasifistisk og opposisjonen var bortsett fra enkelte på samme linje. De krevet nok større bevilgninger til forsvaret og angrep regjeringen for dens passivitet, men noe krav om MOBILISERING ble ikke reist. Både Hambro og Mo-winckel var godt innforstått med situasjonen.

Resultatet var at bare hæren i Nord-Norge ble satt på

(Forts. side 6)

ALEXANDER LANGE
Redaktør — Sakfører
Telef. 46 71 43
Ullevålsvn. 102A — Oslo 4

ALEXANDER LANGE
Redaktør — Sakfører
Telef. 46 71 43
Ullevålsvn. 102A — Oslo 4

Mobiliseringen som uteble . . .

(Forts. fra side 5)
krigsfot. Her er en underlig parallellitet med Sverige. Der var også bare mobilisert i nord. England gjorde i januar en demarche i Stockholm i den anledning. Det ble foreslått at Sverige også burde mobilisere i syd. Men de møtte en kald skulder. Man

kan spørre om denne samstemmighet bare var en tilfeldighet. — — —

Fra tysk side forelå det som sagt ingen åpenlyse trusler, men det behøver ikke å bety at man var blind for den fare som lurte fra den siden. Man så bare på den som den mindre fare.

Resultatet var — skriver Togstad — i allfall at det ble ingen mobilisering, selv ikke da faren var overhengende de siste dagene før den 9. april. Faren var da så åpenlys at selv menigmann som bare hadde presse og radio til orientering kunne forstå det. (Uthevet A.L.)

For å forstå dette har man ikke så mange alternativer å velge mellom. Man kan si at regjeringen var evneløs og ingenting forstod. Det var nærmest den konklusjon Undersøkelseskommisjonen (av 1945) kom til. Det å være dum er vel ikke straffbart, og det må være folkets ansvar at den slags folk blir satt til å styre landet. Men det er vanskelig på bakgrunn av det vi idag vet å akseptere dette synet.

Det er lettere å tro at Koht til det siste fulgte en konsekvent og kaldblodig linje som dannet et mønster for det som hendte. Ingen statsmann kunne vel forutse akkurat det som hendte, og ingen tror at regjeringen ønsket noe slikt, men det tankemønster som lå til grunn førte uunngåelig til resultatet.

Ser man på saken fra dette synspunkt får man mening i det hele og bitene i i puslespillet passer sammen.

Man oppnådde akkurat det man ville om enn på en litt underlig måte.

Norge kom med i krigen på den rette siden. Landet slapp lettere fra det enn noe annet land som hadde vært med i krigen mot Tyskland, og ble okkupert. (Uthevet A.L.). Våre offiserers og mannskapers innsats til sjøs og til lands under umulige forhold og senere hjemmefrontens innsats reddet vår nasjonale ære, og det forholdsvis kortvarige felttog i Norge forpurret de engelsk-franske planer om å få etablert et krigsteater i Norden.

Regjeringen Nygaardsvold med Koht i spissen, aktet overhodet ikke å føre noen krig. (Uthevet A.L.) Det må være den enkle forklaring, og det er den logiske følge av tidligere politikk. De ble riktignok halvhjertet revet med av begivenhetenes gang, men det ble bare å være